

STADSHOLMEN

KRONAN 2

Fjällgatan 40

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

- 1 GATHUS
- 2 ÄLDRE UTHUS

FASADEN MOT FJÄLLGATAN. FOTO J. MALMBERG.

Fastigheten Kronan 2 är ett exempel på hur Fjällgatans gyttriga trähusbebyggelse under 1800-talet ersattes av småskaliga stenhus i tidens moderna arkitekturstil. Den välbevarade fasaden från omkring 1880 bidrar med sina proportioner och fint arbetade detaljer till gatumiljöns särprägel.

Planlösningarna och interiörerna är lika välbevarade och vittnar om hur ett lägre borgerskap, eller relativt välbeställda hantverkare och sjöfolk, skapade sig moderiktiga boendemiljöer efter sina ekonomiska förutsättningar.

Kronan 2 är grönvärderad enligt Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Detta innebär att fastigheten har ett särskilt kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Under 1600-talet fanns på den norra och branta sidan av nuvarande Fjällgatan stora tomter som bland annat utnyttjades till trädgårdsodlingar. Tomterna på södra sidan av gatan var mindre och bebyggda mes-

tadels med trähus. Närheten till vattnet gjorde att många av de boende var verksamma inom sjöfarten eller arbetade vid något av skeppsvarven. En brand ödelade större delen av bebyggelsen i Katarina församling 1723. På Fjällgatans sydsida byggdes, precis som före branden, timmerhus, och på de terrasserade bergstomterna norrut anlades trädgårdstäppor. Genom myndigheternas förbud mot trähusbyggande senare under 1700-talet uppfördes fler och fler stenhus. De flesta bevarade bostadshusen av trä kan därför dateras till det tidiga 1700-talet.

Under 1800-talet kompletterades Fjällgatans låga bebyggelse med några flervåningshus. Då Stadsgården sprängdes fram under århundradets senare del försvann flera hus vid Fjällgatans norra sida och

GÅRDENS ÖVRE DEL MED EN NYUPPFÖRD UTHUSLÄNGA. FOTO J. MALMBERG.

sammanhanget med hamnen förlorades. År 1907 byggdes Stadsgårdshissen för hamnarbetarna och ungefär samtidigt sprängdes för Katarinavägen och Renstiernas gata vilket medförde att Fjällgatan bröts och delades i två. Den västra delen heter numera Mäster Mikael's gata.

Fjällgatan har idag en unik gatubild med välbevarad trä- och stenhusbebyggelse från 1700- och 1800-talen. Väster om Lilla Erstagatan har inga kompletteringar eller påbyggnader av husen skett under 1900-talet. De grönskande trädgårdarna på slutningarna är också en viktig del av miljön. Redan 1913 motionerade Anna Lindhagen, ledamot av stadsfullmäktige, om att området skulle bli ett kulturreservat och räddas åt eftervärlden. Beslutet kom dock att dröja till 1956.

HISTORIK

Den nuvarande stenhusbyggnaden på Fjällgatan 40 uppfördes omkring 1880 efter ritningar gjorda 1879 av slottsmuraren Gustaf Samuelsson. Byggherre var byggmästaren Salomon Isacsson som i slutet av 1870-talet tog över som ägare efter tunnbindaren Olof

Herman Uhrström. Stenhuset ersatte en enklare bebyggelse på tomten som finns beskriven i brandförsäkringar från 1700- och 1800-talen. Av dessa framgår det att husen framförallt bestod av mindre bostadshus samt bodar och skjul i trä. Några av dessa sparades inne på gården när det nya huset byggdes.

Bostadshuset mot gatan byggdes i tre våningar med sex fönsteraxlars bredd. Fasaden utfördes i en återhållsam nyrenässansstil med rusticerad bottenvåning samt med artikulerade lister och dekorativt utformade fönsteromfattningar i puts. De tre fint arbetade takkuporna – varav den mellersta är dubbel – med pilastrar utförda i plåt är sannolikt ursprungliga.

Fastigheten förvärvades av Stockholms stad 1907.

BYGGNADSBESKRIVNING

Exteriör

Gatufasaden har kvar sin utformning från byggnadstiden med den ovan beskrivna fasaduppbyggnaden och putsdekoren. Den dubbla träporten med prismadekor är sannolikt också ursprunglig. Fönstren är sekundära men på äldre vis enkla och utåtgående med separata inåtgående innanfönster.

EN DÖRR I TRAPPHUSET MED KULÖRT ÖVERLJUSFÖNSTER. FOTO J. MALMBERG.

EN FLAT KAKELUGN FRÅN BYGGNADSTIDEN. FOTO J. MALMBERG.

Trapphus

Trapphuset har golv och plansteg av kalksten samt slätputsade väggar och tak. Lägenhetsdörrarna på bottenvåningen är enkeldörrar, medan de högre upp i huset består av helfranska pardörrar med tätspröjsade, delvis kulörta, överljusfönster. Trapphusfönstren har motsvarande utformning. Genom ett av dem kan man via en gångbro nå den övre delen av gården som består av två nivåer, skilda åt av en hög mur. Till varje lägenhet finns också en numera igensatt köksingång med halvfransk enkeldörr. I övre delen av trapphuset sitter en järndörr med två dörrblad till vinden.

Lägenheter

På varje våningsplan finns två lägenheter om 2 rum och kök. Ursprungligen fanns tre rum i varje lägenhet, men det gamla köket har senare tagits i anspråk för badrum, varvid ett av boningsrummen gjorts om till modernt kök.

Rummen bevarar i stort sett sina inredningar från

byggnadstiden med halvhöga bröstpaneler, dörrsnickerier, fönstersmyggpaneler och vita kakelugnar med dekorativa krön- och fotlister. I salongsrummen finns takrosetter och helfranska dubbeldörrar. Lägenheterna på våning 1 trappa har därutöver kraftigt profilerade taklister i salongen. Mellan de mindre rummen finns halvfranska enkeldörrar med tre fyllningar och kammarlås; möjligen är dessa äldre än byggnaden och återanvända från tidigare bebyggelse. I en av lägenheterna på våning 2 trappor finns en 1700-talskakelugn med blåvit dekor deponerad ur Stadsmuseets samlingar.

Gården

På den nedre gården finns ett litet, envåningt uthus med putsade gråstensmurar och skorsten som sannolikt är en rest av den äldre bebyggelse som har funnits på tomten (nr 2 på kartan). Gården är i övrigt lagd med plattor. Den övre gården har gräsmatta och rabatter samt en relativt nyuppförd uthuslänga i trä.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.